

TÜRKİYE CUMHURİYETİ CUMHURBAŞKANLIĞI
STRATEJİ VE BÜTÇE BAŞKANLIĞI
(Sektörler ve Kamu Yatırımları Genel Müdürlüğü)

Sayı : 2023-11

Konu: 12. Kalkınma Planı hk

“Sosyal Arabuluculuk ve Şiddet Önleme Formatörlüğü Sertifika Programları Pilot Çalışmalarının Değerlendirilmesi ve Cumhurbaşkanlığı 12. Kalkınma Planı için Öneriler Çalıştayı” Başkanlığınız, Bakanlıklar, Üniversiteler, Hakimler Savcılar Kurulu, STK’lar, Arabuluculuk Merkezleri, Türkiye Barolar Birliği, Diyanet İşleri Başkanlığı başta olmak üzere, 40 kurum/kuruluş katılımıyla 20-21 Temmuz 2023 tarihinde Ankara’da yapıldı.

12. Kalkınma Planı hazırlık çalışmalarında değerlendirilmesi temennisiyle bu çalıştaydan elde edilen sonuç ve öneriler raporu ekte görüşlerinize sunulmuştur.

Gereği için arz olunur.

07 08 2023

Vakıf Genel Başkanı

EKİ:

Çalıştay sonuç ve öneriler raporu

T.C. CUMHURBAŞKANLIĞI,
On Birinci Kalkınma Planı, İnsan Hakları Eylem Planı ve
Cumhurbaşkanlığı 2021/9 Genelgesi gereği, Adalet Bakanlığı-HEGEM Vakfı ortaklığı ile;

İNSAN HAKLARI ve ŞİDDETLE SİVİL MÜCADELE BİLİNCİNİ GÜÇLENDİRİCİ SAHA AKTÖRLERİ YETİŞTİRİLMESİ PROJESİ 2021-2030

**“SOSYAL ARABULUCULUK VE ŞİDDET ÖNLEME FORMATÖRLÜĞÜ SERTİFİKA
PROGRAMLARI PİLOT SAHA ÇALIŞMALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ VE
CUMHURBAŞKANLIĞI 12. KALKINMA PLANI İÇİN ÖNERİLER ÇALIŞTAYI”**

YER: KGK Konferans Salonu (Bayraktar Plaza C Blok Kat 4 Balgat-ÇANKAYA) **TARİH:** 20-21 Temmuz 2023

DÜZENLEYEN KURUMLAR

Şiddetle Mücadele Vakfı
Manisa Celal Bayar Üniversitesi
Küresel Gazeteciler Konseyi

DÜZENLEME KURULU

Ahmet ATAÇ (Prof. Dr. MCBÜ Rektörü)
Âdem SOLAK (Şiddetle Mücadele Vakfı Başkanı)
Mehmet Ali DİM (Küresel Gazeteciler Konseyi Başkanı)
Nurettin KONAKLI (HEGEM Vakfı-Kurumsal Koordinatör)

BİLİM KURULU

01. Yahya Mustafa KESKİN (Prof. Dr. HEGEM Vakfı)
02. Vahap ÖZPOLAT (Prof. Dr. Dicle Üniversitesi)
03. Sezai ÖZÇELİK (Prof. Dr. HEGEM Vakfı)
04. Nurten SARGIN (Prof. Dr. HEGEM Vakfı)
05. Tuncay DİLCİ (Prof. Dr. HEGEM Vakfı)
06. İbrahim GÖKDAŞ (Doç. Dr. HEGEM Vakfı)
07. Gül Sultan ÖZEREN (Doç. Dr. HEGEM Vakfı)
08. Ömer BİLEN (Doç. Dr. HEGEM Vakfı)
09. Mustafa DAMAR (Doç. Dr. HEGEM Vakfı)
10. Hasan H. TAYLAN (Doç. Dr. HEGEM Vakfı)
11. Seda SEYMAN (Dr. Öğretim Üyesi-MCBÜ)

ÇALIŞTAY ORTAK KOMİSYONU

01. Hüseyin AKSOY (Aydın Valisi)
02. Osman KAYMAK (Vali-Mülkiye Başmüfettişi)
03. Düzenleme ve Bilim Kurulu görevlileri
04. 17 Bakanlık Üst Düzey Yöneticisi
05. (YÖK) ÇAĞRILI 13 ÜNİVERSİTE TEMSİLCİLERİ
06. Türkiye Barolar Birliği ve Türkiye Odalar Borsalar Birliği Temsileri
07. Sedat AYYILDIZ (Dr. MESVAK)
08. Remzi KIZILKAYA (AÇÖV Başkanı)
09. Mustafa TAMER (Vali, Doç. Dr. MTSA Vakfı Başkanı)
10. Dursun YASSIKAYA (Av. Arb. BADER) ve Meltem TEMURER (Av. Arb. DOSTEL)
11. Neşat GÜNDOĞDU, Ahmet KÜLEKÇİ (Küresel Gazeteciler Konseyi)

PROGRAM AKIŞI

PERŞEMBE

KAYIT: (09.30 – 10.00)

1. OTURUM (SAAT: 10.00 – 12.00)

Moderatör: Mehmet Ali DİM

AÇILIŞ KONUŞMALARI

Âdem SOLAK (HEGEM Vakfı Genel Başkanı)

Dursun YASSIKAYA (BADER Başkanı)

Osman KAYMAK (Vali, Mülkiye Baş Müfettişi)

Nebi ÇELİK (Genel Müdür, Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı)

Hüseyin AKSOY (Aydın Valisi)

SUNUMLAR:

- *“Sosyal Arabuluculuk Modeli” ve ülke düzeyinde seferberliğe dönüşmesinin önemi*
(Sezai ÖZÇELİK, Prof. Dr.)
- *“Aile Temelli Yeminli Sosyal Arabuluculuk” ve “Gençlik Arabuluculuğu”*
(Gül Sultan ÖZEREN, Doç. Dr.)

2. OTURUM (SAAT: 13.30.00 – 15.00)

Moderatör: Gül Sultan ÖZEREN

- *“Şiddet Önleme Formatörlüğü” ve “İnsan Hakları Danışmanlığı” aktörleri*
(Adem SOLAK, HEGEM Vakfı Başkanı)
- *“Kentsel Arabuluculuk” ve uygulama alanları*
(Ersan KOÇ, Doç. Dr.)

SORU-CEVAP

3. OTURUM (SAAT: 15.30.00 – 17.00)

Moderatörler: Gül Sultan ÖZEREN, Osman KAYMAK, Adem SOLAK

- Bakanlık temsilcilerinin görüş ve önerileri
- Paydaş kurum/kuruluş temsilcilerinin görüş ve önerileri

CUMA

4. OTURUM (SAAT: 10.00 – 12.00)

Moderatör: Gül Sultan ÖZEREN

- ON İKİNCİ KALKINMA PLANI İÇİN GENEL ÖNERİLER

ŞİDDETLE MÜCADELE VAKFI KOORDİNASYONU VE
MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ, KÜRESEL GAZETECİLER KONSEYİ İŞ BİRLİĞİ İLE
“İNSAN HAKLARI BAĞLAMINDA, SOSYAL ARABULUCULUK VE ŞİDDET ÖNLEME FORMATÖRLÜĞÜ
SERTİFİKA PROGRAMLARI PİLOT SAHA ÇALIŞMALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ VE
CUMHURBAŞKANLIĞI 12. KALKINMA PLANI İÇİN ÖNERİLER ÇALIŞTAYI
SONUÇ VE ÖNERİLER RAPORUDUR”

	KATILIMCI KURUM/KURULUŞLAR	KATILIM DURUMU
1	Cumhurbaşkanlığı, Strateji ve Bütçe Başkanlığı	Genel Müdür
2	Adalet Bakanlığı	Tetkik Hâkim
3	Millî Eğitim Bakanlığı	Daire Başkanı
4	İçişleri Bakanlığı	Vali, Vali/Mülkiye Başmüfettişi
5	Gençlik ve Spor Bakanlığı	Daire Başkanı
6	Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı	Daire Başkanı
7	Ticaret Bakanlığı	Daire Başkanı
8	Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı	Daire Başkanı
9	Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı	Daire Başkanı
10	Millî Savunma Bakanlığı	Daire Başkanı
11	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı	Uzman
12	Sağlık Bakanlığı	Katılım olmadı
13	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	Katılım olmadı
14	Diyanet İşleri Başkanlığı	Daire Başkanı
15	Emniyet Genel Müdürlüğü	1.Hukuk Müşavir Yard.
16	Hakimler Savcılar Kurulu	Hâkim
17	Türkiye Barolar Birliği	ŞMK Sözcüsü
18	RTÜK	Üst Kurul Uzmanı
19	TRT	Üst Kurul Uzmanı
20	Ulusal Kanal	Temsilci
21	Manisa Celal Bayar Üniversitesi	Rektör
22	Aydın Adnan Menderes Üniversitesi	Doç. Dr. Öğretim Üyesi
23	Dicle Üniversitesi	Dekan
24	Selçuk Üniversitesi	Merkez Md.
25	Ege Üniversitesi	Arş. Görevlisi
26	İstanbul Üniversitesi	Doç. Dr. Öğretim Üyesi
27	Sinop Üniversitesi	Dekan Yard.
28	Gazi Üniversitesi	Prof. Dr. Öğretim Üyesi
29	Giresun Üniversitesi	Dr. Öğretim Üyesi
30	Çankırı Üniversitesi	Prof. Dr. Öğretim Üyesi
31	Bolu İzzet Baysal Üniversitesi	Prof. Dr. Öğretim Üyesi
32	Bursa Teknik Üniversitesi	Doç. Dr. Öğretim Üyeleri
33	Mardin Artuklu Üniversitesi	Merkez Müdürü
34	HEGEM Vakfı	Genel Başkan
35	KGK (Küresel Gazeteciler Konseyi)	KGK Başkanı
36	BADER (Bağımsız Arabulucular Derneği)	Yönetim Kurulu Başkanı
37	AÇÖV (Anadolu Üniversitesi OM Vakfı)	Başkan
38	DOSTEL Arabuluculuk Merkezi	Merkez Md. Yrd.
39	MESVAK (Müteşebbis Gelişim Vakfı)	Başkan
40	NÜANS Arabuluculuk Merkezi	Başkan
41	İsa Alptekin Vakfı	Başkan, Genel Sekreter
42	MAĞDURLAR İÇİN ADALET Derneği	Yönetim Kurulu Başkanı

GİRİŞ: TAKDİM VE İÇERİK

“İNSAN HAKLARI VE ŞİDDETLE SİVİL MÜCADELE BİLİNCİNİ GÜÇLENDİRİCİ SAHA AKTÖRLERİ YETİŞTİRİLMESİ PROJESİ” açılış/tanıtım toplantısı, Adalet Bakanlığı tarafından yapılan resmi çağrı ile 7 Bakanlık, 17 Genel Müdürlük ve 32 Üniversite Rektörlük üst düzey temsili, STK yöneticileri ile TOBB Konferans Salonunda 18 Kasım 2021 tarihinde Ankara’da yapılmıştı.

Proje uygulama modeli, On Birinci Kalkınma Planı ve İnsan Hakları Eylem Planı ekseninde belirlenen, şiddetle mücadele ve alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının yaygınlaştırılması önerileri üzerine kurgulandı. Bu bağlamda belirlenen 25 pilot ilde 25 Devlet üniversitesi ile HEGEM Vakfı arasında 10’ar yıllık iş birliği protokolleri imzalandı. Ayrıca HEGEM Vakfı Yönetimi proje temaları üzerine, Adalet Bakanlığı ile 5 yıllık, Millî Eğitim Bakanlığı ile 5 yıllık, Küresel Gazeteciler Konseyi ile 10 yıllık, BADER Bağımsız Arabulucular Derneği ile 10 yıllık, İstanbul 2. Barosu ile 10 yıllık ve ayrıca çok sayıda STK ile 10’ar yıllık protokoller imzaladı.

“Yeminli Sosyal Arabuluculuk” ve “Yeminli İnsan Hakları Danışmanlığı” sertifika programları insan haklarını güçlendirme, şiddeti anlama ve önleme, sosyal hayatın akışı içerisinde insanlar arasında ortaya çıkan uyuşmazlıkları dostane yollarla çatışmaya dönüşmeden önleme amaçlı temel programlar olarak geliştirildi; seçilen bazı pilot illerde gönüllü kamu çalışanlarına yönelik olarak 2022 yılında eğitimlere başlandı. Faaliyetler bağlamında 23 Mayıs 2022 tarihinde proje bölge toplantısı Manisa’da; sertifika programlarını bitirenler için 23 Haziran 2023 tarihinde Türkiye için ilk mezuniyet töreni Valilik himayesinde Aydın ilinde yapıldı; bu törende pilot uygulamalar sonucu, **proje sertifika programlarından “3.446 Yeminli Sosyal Arabulucu” ve “1.215 Yeminli Şiddet Önleme Formatörü” olmak üzere “4.661 Saha Aktörü” yetiştirildiği; sonuçların E-Devlete yüklendiği bilgisi kamuoyu ile paylaşıldı.**

Uygulama faaliyetleri kapsamında planlanan **“İnsan Hakları Bağlamında, Sosyal Arabuluculuk ve Şiddet Önleme Formatörlüğü Sertifika Programları Saha Çalışmalarının Değerlendirilmesi ve Cumhurbaşkanlığı 12. Kalkınma Planı için Öneriler Çalıştayı”** HEGEM Vakfı, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Rektörlüğü, Küresel Gazeteciler Konseyi iş birliği ile 20-21 Temmuz 2023 tarihlerinde KGK konferans salonunda gerçekleştirildi. Çalıştaya iştirakçi 40 kurum ve kuruluşu temsilen 66 görevli katıldı.

Açılış konuşmaları; Mehmet Ali DİM (Küresel Gazeteciler Konseyi Başkanı), Adem SOLAK (HEGEM Vakfı Genel başkanı), Av. Arabulucu Dursun YASSIKAYA (BADER Başkanı), Osman KAYMAK (Vali, Mülkiye Baş Müfettişi), Nebi ÇELİK (Genel Müdür: Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı), Hüseyin AKSOY (Aydın Valisi) tarafından yapıldı.

Konuşmalarda, sosyal arabuluculuğun sistematik olarak yaygınlaşması yoluyla toplumda barış ve demokrasi kültürünün daha fazla güçlendirilmesi, şiddetle sivil mücadele anlayışının yaygınlaştırılması, anlaşmazlıkların çatışmaya/şiddete dönüşmeden önlenerek kurumlarda idari ve adli soruşturma dosyalarının azaltılması yönünde ne kadar önemli olduğu çeşitli verilerle ortaya kondu. Türkiye’de son yıllardaki nüfus artış hızı %1,6 iken suç artışının bu oranın çok üzerinde olması sosyolojik anlamda riskli bir durumdur; projenin bu yönden sosyal dokuyu güçlendirici, şiddeti/suç önleyici etkisi beklenmektedir.

Batı ülkeleri ve ABD uygulamalarında, genellikle alternatif uyuşmazlık çözüm modellerinin “sosyal arabuluculuk” şeklinde ve STK’lar öncülüğünde hayata geçirildiği bilinmektedir. Ülkemizde de yukarıda bilgileri paylaşılan modelle, pilot illerde Adalet Bakanlığı-HEGEM Vakfı ortaklığı ve 27 Üniversite işbirliği ile yeminli sosyal arabulucular ve yeminli şiddet önleme formatörlerinin yetiştirilmesine başlanmıştır. “Sosyal arabulucu”, “şiddet önleme formatörü”, “İnsan hakları Danışmanı” diye belge alacakların katılacakları süreçleri belirleyecek ve kimlik/statü tanımlarını ortaya koyacak mevzuatların geliştirilmesine ihtiyaç vardır.

ÇALIŞTAY OTURUMLARI VE PAYLAŞIMLAR

Sosyal arabuluculuk, yaygın ve sistematik olarak önce 1950 yıllarda ABD eyaletlerinde, 1980'li yıllarda Kanada'da ve iki binli yıllarda Avrupa ülkelerinde yaygınlaşmaya başlamıştır. Modelin en etkili yanı, “anlaşmazlıkları çatışmaya şiddete dönüşmeden önleme felsefesine dayanması” olarak ifade edilebilir. Bu noktada, sosyal ayrışma ve çatışmalara zamanında müdahale ederek azaltmanın veya ortadan kaldırmanın, toplumda sosyal, ekonomik, adli maliye yüklerini büyük ölçüde azaltacağı söylenebilir.

Sosyal arabuluculuğun kamu kurum-kuruluş alanlarında, aile temelli sorunların çözümünde, örgün/yaygın eğitim alanlarında, iş hayatında önemli işleve sahip olduğu Batı ülkeleri uygulamalarından bilinmektedir. Alternatif uyuşmazlık çözüm modellerinin etkili olabilmesi için ABD olduğu gibi arabuluculuğun ilkökul dahil tüm okul kademelerinde uygulanmaya başlaması gerekir. Konuşmacılar bu bağlamda, Adalet Bakanlığı-HEGEM Vakfı ortaklığı ile, Eylül 2023 tarihinde bütün Devlet ve Vakfı üniversitelerini kapsayan **kampus/gençlik arabuluculuk modelinin** başlayacağını ifade ettiler.

2011-2012 yıllarında Eyüp Kaymakamlığı-HEGEM ortaklığı ile hayata geçirilen “Eğitim Yoluyla Şiddetin Azaltılması ve Suçun Önlenmesi Projesi” ile Türkiye’de sosyal arabuluculuğun ilk kez farklı sosyal alanlar üzerinde uygulandığı; proje ile 16 yüksek lisanslı işsiz elemanın sosyal arabuluculuk ve şiddet önleme becerileri üzerine belgeli eğitimlerden geçirildiği; sahada var olan kamu çalışanları yanında projede görevli bu aktörlerin devreye sokulduğu; bu uygulama modeli ile aileler arasında ortaya çıkan onlarca sorunun müzakere ve arabuluculuk yöntemiyle projede arabuluculuk eğitimi almış olan saha aktörleri marifetiyle halledildiği; okulunu terk etmiş çok sayıda öğrencinin “mekik arabuluculuğu” yöntemiyle okullarına geri dönmesinin sağlandığı; Eyüp İlçesindeki bütün ortaokul ve liselerde akran arabuluculuk sisteminin kurulduğu Vali, Mülkiye Başmüfettişi Osman Kaymak tarafından ifade edildi. Kaymak ayrıca, şiddetin önemli bir sorun olduğu ve ülkemizde bu konuda artık daha büyük adımlar atmanın, şiddetle mücadeleye yeni modeller ve sosyal aktörler eklemenin önemine değindi. Tüm kamu çalışanlarının gayretlerine STK’ların da aktif olarak destek vermelerinin, sosyal sorunların çözümünde önemini ve gereğini belirtti.

Vali Hüseyin Aksoy, Türkiye’nin ilk yeminli sosyal arabulucuları için mezuniyet töreninin geçen ay Aydın ilinde yapıldığını; yürütülen projede yeminli sosyal aktörler yetiştirilmesinin en iyi örneğinin bu ilde verildiğini; çok sayıda okul müdürünün yeminli sosyal arabuluculuk sertifika programlarına katıldığı ve bütün rehber öğretmenlerin yeminli şiddet önleme formatörlüğü sertifika programlarına alındığını; ilk yeminli sosyal arabuluculuk, ilk yeminli şiddet önleme formatörlüğü belgelerinin de Aydın Adnan Menderes Üniversitesince düzenlenmiş olduğunu; yeni sosyal politika uygulamaları olan “sosyal arabuluculuk”, “şiddet önleme formatörlüğü” ve “insan hakları danışmanlığı” görev tanımlarıyla ilgili yasal/mevzuat düzenlemeleri olduğunda ülke için çok yararlı hizmet fırsatları doğacağını ifade etti.

Çalıştayda “Kentsel Arabuluculuk ve Uygulamaları Sertifika Programı” projesi hakkında bilgi verildi. “Kentsel Projeler, Kentsel Dönüşüm, Katılım Yönetimi, Kriz Yönetimi ve Kültürel Çeşitliliğe Saygı” temalı eğitim programları ile yerel yönetimlerde ve bakanlıklarda çatışma çözümü üzerine görev alacak saha aktörlerinin yetiştirilmesinin önemine değinildi.

ÇALIŞTAY SONUÇLARI VE 12 KALKINMA PLANI İLE İLİŞKİSİ:

2053 vizyonu doğrultusunda hazırlanmakta olan 12. Kalkınma Planı, Türkiye Yüzyılı hedefli bir anlayışla ülkemizin potansiyellerini harekete geçiren, bu sayede sürdürülebilir ve kapsayıcı büyüme hedefinin gerçekleştirilmesini sağlayan bütüncül ve etkin bir yol haritasıdır. Bu planın öngörülen hedeflere ulaşmasında sosyal huzur ve ekonomik refah oldukça önemlidir.

Çalıştay, devlet kurumları yönetici ve uzmanlarının, STK yönetici ve uzmanlarının, Üniversiteler adına katılan yönetici ve uzmanlarının, toplum hayatı ile ilgili diğer birçok kurum ve kuruluş yönetici ve uzmanlarının şiddeti ve şiddetle mücadeleyi, insan hakları ve sosyal arabuluculuk eksenli bir perspektiften gören bir anlayışla ele alınması imkanını sağladı.

Demokrasi ve insan hakları bilinci ile şiddetle/suçla mücadele birbirleriyle iç içe kavramlardır. Bir ülkenin ekonomisi, sosyal hayatı, sanatı, eğitimi, siyaseti, adaleti, dahası bütün gündelik hayatının şiddet olgusuyla ilgili olduğunu söyleyebiliriz.

İnsanların toplu olarak yaşadıkları her yerde, anlaşmazlıkların/uyuşmazlıkların ortaya çıkması doğal bir durumdur. Önemli olan ailede, işyerinde, okulda, mahallede, her tür kamusal hizmet alanlarında ortaya çıkan kişi-kişi, kişi-grup ya da gruplar arasındaki anlaşmazlıkların çatışmaya /şiddete dönüşmeden dostane yollarla halledilebilmesidir. Bu proje ile hedeflenen, toplumsal doğamızda var olan empati, uzlaşma kültürünü bilinçli, planlı, programlı bir şekilde hizmet modeli ve uygulamalarına dönüştürmek; şiddeti, saldırganlığı, suçu daha ortaya çıkmadan önlemektir.

DÜNYA'DA MEVCUT DURUM:

Ülkelerde sosyal arabuluculuk kültürünün tesisi, Dünya'da demokratik süreçlerin ve toplumsal huzurun sağlanması açısından büyük öneme sahiptir. Sorunlar ortaya çıkmadan veya erken aşamalarında adli süreçlere yansımadan ele alınması için, kamu görevlilerinin yükünü azaltan veya devralan uygulamalara sıkça rastlanmaktadır. Sosyal arabuluculuk modelinin toplumsal hayatta uygulama çalışmaları 1940'lı yıllarda ilkin ABD ve 1980'li yıllarda Kanada'da gündelik yaşam kültürü olarak başlamıştır. Avrupa Birliği ise, yeni bin yıla girerken konuyu resmi iş olarak gündemine almış; **"2000 Paris Sosyal Arabuluculuk Sempozyumu"** faaliyeti ile Avrupa Birliği Ülkeleri için bilimsel yol haritalarını belirlemiştir.

Fransa, Kent Sorunları Bakanı Bartolone'nin Sosyal Arabuluculuk Sempozyumu (Paris 2000) açılış konuşmasında şu ifadeleri kullanmıştır;

"Günümüzde Fransa'daki sosyal arabulucuların sayısı bilinemeyecek kadar fazladır. Sosyal arabuluculuk günlük hayattaki somut problemlere cevaben doğmuştur. Bu problemler ülkeden ülkeye değişse de, çoğu Avrupa ülkesi için benzer anlaşmazlıklar sorun olarak yaşanmaktadır. Bazı sorunlar şehir hayatı ile ve özellikle de işsizlik, ekonomik sorunlarla boğuşan kesimler arasındaki gerilimlerin yüksek olduğu yoksul ve yoksun bölgelerle ilgilidir. Fransa ve Belçika'da yerel güvenlik sözleşmeleri ile "sosyal arabuluculuk" toplumsal gerilimlerin azaltılması ve şiddetin önlenmesi için alınan önemli çözüm önlemlerinden biridir. Gündelik yaşamı sorunları için sosyal arabuluculuk birçok alanda gerekmektedir; kamusal alanlarda, üniversitelerde, okullarda, sosyal hizmet sağlayan alanlarda, hastanelerde... vb.

Bu toplantıyla, Avrupa ülkelerinin sosyal arabuluculuk uygulama ve deneyimlerinin bir arada paylaşılması ve sosyal arabuluculuk uygulamalarının şiddet/suç önleme amaçlı kullanımına dair geniş bir anlayış geliştirilmesi hedeflenmektedir."

Çalıştayı doğuran temel ihtiyaç;

- 1. Ülkemizde şiddetle sivil mücadelenin aciliyeti,**
- 2. "Sosyal Arabuluculuk" modelinin yaygınlaştırılmasının gereği.**

ÇALIŞTAY BAĞLAMINDA 12. KALKINMA PLANI İÇİN ÖNERİLER:

11. Kalkınma Planı Madde 762. de ***“Yargı üzerinde iş yükünün hafifletilmesi ve uyuşmazlıkların daha düşük maliyetli, hızlı ve dostane yöntemlerle çözüme kavuşturulabilmesine yönelik alternatif uyuşmazlık çözüm yolları yaygınlaştırılacaktır.”*** ifadesi yer almıştı.

Alternatif uyuşmazlık çözüm modelleri ve bağlı uygulamaları bütün Batı ülkelerinde önce sosyal arabuluculuk olarak başlamış, devamında dostane anlaşmazlık çözüm modeli yargı öncesi ve yargı sürecinde uygulamaya konmuştur. Arabuluculuk, felsefesi ve toplumda yaygınlığı olmadan yeterince etkili olamaz; bu gerçeklik, ülkemizdeki son sekiz yıllık arabuluculuk/uzlaştırmacılık uygulamalarında da açık olarak yaşanmıştır. Zira, Adli yargı sistemimizde, icra/iflas dahil toplam açık dosya sayısı 2021’de yaklaşık 54 milyon iken, bu sayı 2022’de 57 milyonu aşmıştır. Bu sayıların çok önemli bir kısmı iş hayatı ile ve kişiler arası uyuşmazlıklarla ilgilidir.

Ülkemizde her yıl kamusal hizmet alanlarında ve özel sektör alanlarında milyonlarca idari soruşturma yaşandığı, idari soruşturmanın belli bir oranının adli soruşturmaya dönüştüğü, bu durum nedeniyle sosyal ortamlarda ahengin, işyeri barışının bozulduğu iş veriminin düştüğü bilinmektedir. Örneğin, günümüzde sadece Millî Eğitim Bakanlığının görev hizmet alanlarında 350 binden fazla açık idari soruşturma dosyası olduğu belirtilmektedir.

Kamu ve özel sektör hizmet alanlarında, yeminli sosyal arabulucu ve şiddet önleme formatörleri saha aktörleri marifetiyle idari/adli dava konusu olan anlaşmazlıkların büyük oranı dostane anlaşmazlık çözüm yollarıyla hal yoluna konabilir. Bu yönde Adalet Bakanlığı, ***“İnsan Hakları Eylem Planı HEDEF 3.5”*** tanımına göre, zaten fiili uygulamalar başlatmış ve ilgili tüm Bakanlık üst düzey yöneticilerini resmi bir toplantı ile bilgilendirmişti. (EK:1)

ÖNERİ:

762. Madde yerine;

“Sosyal dokunun güçlendirilmesi, şiddetle sivil mücadele ve idari/adli soruşturma dosyalarının azaltılabilmesi için, alternatif uyuşmazlık çözüm yolları sosyal arabuluculuk eksenli modelleri de dahil olmak üzere yaygınlaştırılacaktır.” şeklinde bir tanım yolu seçilmesi önerimizdir.

Yine bu ana maddeye devamın;

762.1. “Sosyal arabuluculuk hizmet modelleri yaygınlaştırılarak, aile eksenli sorunların özellikle çocukları ve kadınları olumsuz etkilerden koruyacak ve her tür şiddeti önleyecek şekilde “aile temelli sosyal arabuluculuk” hizmet modelinin kültürleşmesine çalışılacaktır.”

762.2. “Ülkemizde, dostane anlaşmazlık/uyuşmazlık çözüm modellerinin tüm sosyal alanlarda daha etkin hale gelebilmesi için, üniversiteler eksenli ‘kampüs arabuluculuğu’ modeli ülke düzeyinde yaygınlaştırılacaktır.”

762.3. “İnsan ilişkileri odaklı hizmet görevi bulunan tüm kamu çalışanlarının, insan hakları bilincini güçlendirici şiddet önleme, sosyal dokuyu güçlendirme, müzakere ve arabuluculuk temalı akredite sertifika programlarına tabi tutulması sağlanacaktır.” şeklindeki ek maddeler önerimizdir.

Adalet Bakanlığı-HEGEM Vakfı ortaklığı ve 27 üniversite iş birliği ile yürütülen ***“İnsan Hakları ve Şiddetle Sivil Mücadele Bilincini Güçlendirici Saha Aktörleri Yetiştirilmesi Projesi”*** ekseninde yürütülen pilot çalışmaların başarılı olması bu öneriler için önemli kanıttır. (EK:2)

11. Kalkınma Planı, aşağıdaki ve benzer maddelerde olduğu gibi, şiddetin sosyolojik bir olgu olarak doğru anlaşılması, şiddeti anlama ve önlemede tüm kurumlarca ve ilgili kişilerce net anlaşılacak bir sosyal felsefe ortaya konulmamış olması yönünden zorluklar taşımaktadır.

Genelde “**şiddet terimi**” başka ifadelerin arasında muğlak bir biçimde sunulduğu zaman saha uygulamalarında da tanık olunduğu üzere her kurum kendi anladığı şekliyle plan/program geliştirme, bu durum ise zaman ve para kaybına, şiddetin suçun artmaya devam etmesine; ilgili kurum ve kuruluşların birlikte iş görme kapasitelerinin kullanılamamasına yol açmaktadır. Bu tür durumlar için 11. Kalkınma Planının aşağıya alınan bazı maddeleri örnek olarak incelenebilir:

597. “**Aile içi şiddetin, ihmal ve istismarın önlenmesine yönelik koruyucu, önleyici hizmetlerin etkinliği artırılacaktır.**”

597.1. “**Aile içi şiddeti doğuran ve pekiştiren olumsuz tutum ve davranışların ortadan kaldırılması için toplumsal bilinç düzeyinin erken çocukluk döneminden başlayarak yükseltilmesine yönelik olarak örgün ve yaygın eğitim faaliyetleri düzenlenecektir.**”

602.2. “**Kadına yönelik şiddet, erken yaşta ve zorla evliliklerin önlenmesi amacıyla tüm kamu kurum ve kuruluş personeli dahil olmak üzere farklı hedef gruplarına yönelik eğitim, seminer vb. farkındalık artırma çalışmalarına devam edilecektir.**”

613. “**Çocuğa yönelik ihmal, istismar ve şiddeti önleyecek program ve uygulamalar geliştirilecek, risk altındaki çocuklara ve ailelerine yönelik hizmetler ile psiko-sosyal destek programları yaygınlaştırılacaktır.**”

ÖNERİ:

MEB-HEGEM Vakfı uzmanlarını yer aldığı Ankara 2020 Şiddet Çalıştayı sonucu geliştirilen;

“Şiddet; kişinin/kişilerin diğer bir kişiye, bir gruba ya da bir topluluğa karşı sözel, fiziksel, cinsel, psikolojik, sosyal, ekonomik, siyasi olarak zarar vermesi veya zarar verme tehdidinde bulunması; daha farklı olarak ise, kişinin/kişilerin kendine, diğer canlılara, doğaya bilinçli olarak zarar verici eylemler ortaya koyması durumudur.”

tanımı perspektifinden hareketle, tüm resmi/özel kurum ve kuruluş programlarında ortak genel tanımından hareket eden, şiddetin her türü ile mücadeleyi esas alan plan, program ve hizmet modelleri desteklenmelidir. Şiddete yaklaşım sosyal felsefesi genel esaslara dayanmalı, bütün şiddet türlerini kapsamalı; çocuk, kadın, dezavantajlı grupların durumu ayrıca ifade edilmelidir.

İntihar ve uyuşturucu kullanımı davranışlarının da bir şiddet türü; “kendine şiddet” olduğu çoğu durumda gözden kaçmaktadır. Uyuşturucu satıcılarının kolluk kuvvetlerince yakalanmasının bir kaçakçılık suçu ile mücadele olduğu gerçeği ile, gençlerin uyuşturucuya yönelme eğilimleri ve bu eğilimlere iten sebeplerin ortadan kaldırılmasının apayrı konular olduğu sosyal politika anlatımlarında iyi vurgulanmalıdır. Bu perspektiften bakıldığı zaman aşağıdaki söylem daha iyi sorgulanabilir.

ÖNERİ:

Gençleri uyuşturucu ve intihara sürükleyen nedenler çok iyi araştırılmalı, illerin bu bağlamda sosyal risk haritaları çıkartılmalı ve elde edilecek bilimsel verilere göre aile, okul ve diğer sosyal ortamlarda etkin önleyici tedbirler içeren hizmet modelleri hayata geçirilmelidir.

Adalet Bakanlığı-HEGEM Vakfı ortaklığı ve 27 Üniversite iş birliği ile başlatılan model projenin pilot çalışmaları tamamlanmıştır. (EK: 3)

Raporun bu kısmında, 12. Kalkınma Planının Özel İhtisas Komisyonu başlıklarında sivil toplum kabiliyetleri, sosyal arabuluculuk, aile ve gençlik arabuluculuğu, kentsel arabuluculuk ve bölgesel kalkınma süreçler ve sürdürülebilir ve kapsamlı projelendirme faaliyetlerini gözeten önerilerimiz sektörel uygunluk dikkate alınarak aşağıda paylaşılmıştır.

12. KALKINMA PLANI ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONLARI VE TEMATİK HEDEFLERİ + ÖNERİLER:

Adalet Hizmetleri:	“Adalet hizmetlerinin daha etkin sunulmasını sağlamak amacıyla, bu alanda ülkemizi daha ileriye taşıyacak yaklaşımları görmek, değişen, gelişen ve dönüşen dünyada adalet hizmetlerine ilişkin yeni anlayışları değerlendirmek, mevcut sorunları ortaya koymak ve çözüm üretmek üzere yeni öneriler geliştirilecektir.” → Türkiye’de 11. Kalkınma Planı bağlamında Adalet Bakanlığı desteği, STK-Üniversiteler işbirliği ile planlanan ve pilot çalışmaları başarılı olan sosyal arabulucu nitelikli saha aktörleri yetiştirilmesi uygulamasının sosyal uyum ve uzlaşi kültürünün güçlenmesine, gündelik yaşamdaki çatışmaların azalmasına her tür alternatif anlaşmazlık çözüm anlayış ve felsefelerinin yaygınlaşmasına katkı sağlayacağı anlaşıldığından, sosyal arabuluculukla ilgili kavramların tanımlaması, statü ve kimlik oluşturulması için mevzuat düzenlemeleri yapılması çalışmaları hızlandırılmalıdır. → Adalet hizmetlerinde görev alan kamu çalışanlarının sertifikalı eğitimler yoluyla müzakere ve sosyal arabuluculuk alanındaki bilgi bilinç ve yeterliliklerinin güçlendirilmesini sağlayacak nitelikli projeler desteklenecektir. → Koruyucu hukuk ve onarıcı adalet alanındaki STK-Üniversite iş birliğinde üretilen nitelikli hizmet projeleri desteklenecektir. → Sağlıklı infaz süreci ve tahliye sonrasına hazırlık sosyal felsefesinden hareketle, Adalet sisteminde görevli tüm kamu çalışanlarına; Ceza İnfaz Sistemindeki hükümlü-tutuklulara yönelik insan hakları ve şiddetle sivil mücadele nitelikli müzakere-arabuluculuk eğitimlerini ihtiva eden projeler desteklenecektir.
Güvenlik Hizmetleri:	“Ülkemizin güvenlikle ilgili konularda durum değerlendirmesinin yapılarak, uzun vadeli stratejik çerçevesinin oluşturulması, sürdürülebilir güvenli kalkınmasının sağlanması ve küresel düzeyde süregelen ekonomik, sosyal, çevresel, jeopolitik ve siyasi dengesizliklerin/etkenlerin oluşturduğu veya oluşturabileceği tehditlerin tanımlanarak, ortadan kaldırılabilmesi amacıyla 2024-2028 dönemini kapsayan politika, tedbir ve önceliklerin belirlenmesi için öneriler geliştirilecektir.” → Kentsel güvenlik ve emniyeti artırıcı planlama türlerini yerel yönetim, mülki idare ve sivil toplum ortaklığında ele alan projeler desteklenecektir. → Her şehir için 5 yıllık periyotlarla STK ve üniversite iş birliğinde gerçekleştirilecek iç güvenliğin sivil gözetimine katkı sağlayacak kamuoyu araştırmaları desteklenecektir. → Her şehir için 5 yıllık periyotlarla ayrıntılı sosyal risk haritaları yapımı ile ilgili STK ve Üniversite ortaklı proje çalışmaları desteklenecektir. → İnsan hakları ve şiddetle mücadele sivil mücadele bilincini geliştirici sosyal aktörlerin STK ve üniversite iş birliği ile geliştirilmesini sağlayacak projeler desteklenecektir. → Şiddetin bütün devlet kurumlarında ve gündelik yaşam alanlarında (aile, okul, iş hayatı ...) sosyolojik bir olgu olarak doğru tanımlanmasına/anlaşılmasına yönelik bilgilendirici yaygın eğitim faaliyetleri düzenlenecek; şiddetle sivil mücadele aktörlerinin yetişmesine yönelik projeler etkin olarak ve öncelikli desteklenecektir. → Kamusal alanlarda, her tür iş yerlerinde yaşanabilecek anlaşmazlıkların çatışmaya ve şiddete dönüşerek idari ve adli dava konusu olmadan sosyal arabuluculuk yoluyla önleyecek hizmet modelleri hayata geçirilecektir.

Eğitim:	“Eğitime erişim ve kalitede sosyal, ekonomik ve cinsiyet açısından fırsat eşitsizliklerinin giderilerek ulusal eğitim sistemimizin uzun vadede dünyanın önde gelen eğitim sektörü haline getirilmesine yönelik reform önerileri geliştirilecektir.” → Örgün ve yaygın eğitim ortamlarında kişilerarası anlaşmazlık ve uyuşmazlıkların sosyal arabuluculuk modeliyle, dostane uzlaşıyla çözüme kavuşmasını sağlayacak STK ve üniversite iş birlikli projeler desteklenecektir. → Demokrasi kültürünün, şiddetle sivil mücadele ve insan hakları bilincinin birbiriyle bağlantılı kavramlar olduğu felsefesinden hareket eden, sosyal risklerin giderilmesine ve sorunların oluşmadan önlenmesine yönelik sosyal sorumluluk projeleri tüm eğitim kademelerinde yaygınlaştırılacaktır. → Şiddetin daha ortaya çıkmadan önlenmesine yönelik ailede, okulda ve çocukların bulunduğu diğer sosyal ortamlarda her tür risk önleyici faaliyet süreçlerini hayata geçirecek, şiddet önleme ve insani haklar temalı akredite sertifikalara sahip saha aktörleri yetiştirilmesi projeleri desteklenecektir. → Rehberlik ve psiko-sosyal destek hizmetleri aileyi de kapsayacak şekilde güçlendirilecek; okul rehberlik servisleri STK+Üniversiteler iş birlikli hizmet modelleriyle ortak çalışmalar yürütebilecek yapıya kavuşturulacaktır. → Ailesinde suç faili, suç mağduru ya da engelli birey bulunan öğrencilerle ilgili okullarda STK, Üniversiteler destekli izleme/destekleme birimleri kurulacaktır. → Örgün eğitim kurumlarında çalışan yöneticilerin, rehber öğretmenlerin, uzman öğretmen, başöğretmenlerin okul-ıç, okul-veli eksenli ve okul-çevre eksenli anlaşmazlıkların çözümünde akıl insanlar rolü oynayabilmelerini sağlayacak, akredite yeminli sosyal arabulucu olmaları sağlanacak.
Yükseköğretim:	“Yükseköğretimin mevcut durumuna yönelik küresel gelişmelerle uyumlu, tüm paydaşların talep ve ihtiyaçlarına cevap verebilecek süreçler başlatılacaktır.” → Üniversitelerde kişilerarası anlaşmazlıkların uyuşmazlıkların çatışmaya şiddete dönüşmeden çözümü için kampüs/gençlik arabuluculuğu süreçlerine destek veren sivil toplum ve kamu-özel kurum ortaklığında projeler desteklenecektir. → Öğrenci yurtlarında gençlik aktivite alanlarında (spor, sanat vb.) birlikte yaşama ve demokrasi kültürünü güçlendirici model olarak sosyal arabuluculuk eğitimlerini hayata geçirecek projeler desteklenecektir. → Sosyal huzur ve güven ortamı inşa eden uzlaş, diyalog ve müzakere dilini geliştirmeyi hedefleyen sivil toplum projeleri desteklenmelidir. → Yazılı ve görsel anlatımda şiddet içeren ve çağrıştıran her türlü olumsuz ifade tarzından kaçınılması yönünde farkındalık yaratan, sorun çözümünde müzakere, hoşgörü, empatiyi önceleyen iş dünyası, STK ve üniversite iş birlikli projeler desteklenecektir. → Yüksek öğretim gençliği ve yurtlarda kalan öğrencilerin akredite STK'lara üyeliği ve STK'ların yürüttüğü ya da ortak olduğu sosyal sorumluluk projelerine katılımları desteklenecektir. → Üniversite öğrencilerinin okul içi ve okul dışı sorunlarının çözümüne destek olacak “sosyal arabuluculuk koordinatörlükleri” kurulacaktır. (EK:4) → Öğrenci kulüplerinde görevli öğrencilerin müzakere ve arabuluculuk, şiddet önleme formatörlüğü ve insani haklar danışmanlığı sertifika programlarına katılımı desteklenecektir. → Toplum hizmetleri derslerinin ve ilgili bölüm-ABD öğrencilerinin STK'larda staj yapmalarını destekleyici/güçlendirici çalışmalar yapılacaktır.
Turizm:	“Turizmde yeşil ve dijital dönüşümü gerçekleştirmeye yönelik politika önerileri geliştirilecek, sektörün koruma-kullanma dengesi içerisinde ekonomik ve sosyal kalkınmaya katkı sunmasını sağlayacak yol haritası ortaya konacaktır.” → Turizm sektörünün ülkemizde başat döviz geliri getirici kapasitesini ve potansiyelini geliştirmek için iş hayatı/sektör çalışanları ve turizm girişimcilerinin iletişim, sorun çözme ve şiddetle sivil mücadele becerilerini geliştirici faaliyetler desteklenecektir. → Turizm alanlarında daha huzurlu ve daha güvenli sosyal ortamlar oluşmasına katkı verecek STK Üniversiteler iş birlikli müzakere ve sosyal arabuluculuk eğitimlerini önceleyen projeler desteklenecektir.

Tüketim ve Tasarruf Eğilimleri:	“Ülkemizde yurtiçi tasarrufların nasıl artırılacağı, bu tasarrufların daha verimli alanlara nasıl yönlendirileceği, tüketim eğilimlerinin nasıl seyrettiği ve ülke kalkınmasını hızlandırmak için bu eğilimlerin nasıl yönlendirilmesi gerektiği konuları incelenecek ve politika önerileri ortaya konacaktır.” → Kamu maliyetlerini azaltacak sivil toplum katılımlı projeler desteklenecektir. → Yatırım taraflar arasında çatışmaların çözümüne destek verecek projeler geliştirilmeli ve etkin olarak desteklenecektir. → Suçun önlenmesi, suçun oluşumundan sonra oluşacak direk ve dolaylı ekonomik, sosyal ve toplumsal maliyetleri azaltacağından suç önlemede ve şiddetle sivil mücadelede önemli bir anahtar olan sosyal arabuluculuk uygulamaları desteklenecektir.
İş ve Yatırım, Esnaf ve Sanatkârlar:	“İş yapma süreçlerini olumsuz etkileyen faktörler belirlenerek süreçleri kolaylaştıracak ve Türkiye’nin bölgesel anlamda yatırım çekme kabiliyetinin artırılarak bir üretim merkezi haline dönüşmesini sağlayacak politika önerileri geliştirilecektir.” → İş barışı ve yatırım ortamını tehdit eden bireysel ve sosyal arabuluculuk modeli bağlamında toplumsal şiddetle etkin mücadele politikaları geliştirilecektir. → Üretim yapılan özel sektör ortamlarında çatışma çözümü ve uzlaşi masaları ve süreçlerini kuracak projeler desteklenecektir. → Sivil toplum, kamu sektörü ve özel girişimlerin iletişim, uzlaşi ve ortak üretim kültürünü destekleyecek “iş melekleri” uygulamaları desteklenecektir. → Finansal hizmetlerin sunumunda ortaya çıkabilecek sorunların çözümünde sosyal arabuluculuğun bir teması olan iş hayatı arabuluculuğu uygulamaları desteklenecektir. → Kentsel alanlarda iş hayatı eksenli faaliyetlerde yaşanabilecek anlaşmazlıkların çatışmaya/şiddete dönüşmeden çözümü/halli odaklı geliştirilen projeler desteklenecektir. → Beraber iş ve yatırım geliştirme biçimleri ve kooperatif faaliyetlerinde sosyal ve ekonomik sermayeyi geliştirecek müzakere ve sosyal arabulucuk vb. projeler desteklenecektir.
Ulaşım:	“Karayolu ulaştırması sektöründe etkin planlama ve yatırımlar, mevcut yol ağının kapasite ve ihtiyaç durumu, karayolu arz taraflı politikalar değerlendirilecek ve karayolu ulaştırmasının sürdürülebilir kalkınma hedefleri kapsamında iyileştirilmesine yönelik orta ve uzun vadeli politika ve hedefler belirlenecektir.” → Karayolu projelerinde kamu, özel sektör ve sivil toplum iletişimini arttırmayı hedefleyen projeler desteklenmelidir. → Karayolu ulaşımında sıklıkla karşılaştığımız kişiler arası anlaşmazlıkların çatışmaların müzakere yolu ile çözümünü destekleyen sosyal arabuluculuk projeleri desteklenecektir. → Havayolu ve bağlı yer destek sektörü çalışanları için iş barışı ve çalışma ortamı huzurunu tehdit edebilecek sosyal risk azaltma projeleri desteklenecektir. → Havayolu ve denizyolu ulaşımında sıklıkla karşılaştığımız kişiler arası anlaşmazlıkların çatışmaların müzakere yolu ile çözümünü destekleyen sosyal arabuluculuk projeleri desteklenecektir. → Kent içi ulaşımında sıklıkla karşılaşılan kişiler arası anlaşmazlıkların çatışmaların müzakere yolu ile çözümünü destekleyen sosyal arabuluculuk projeleri desteklenecektir.
Sağlığın Korunması ve Geliştirilmesi	“Sağlık sistemi hizmet sunum kalitesi ve etkinliğinin küresel gelişmeler doğrultusunda artırılması, çok sektörlü ve multidisipliner bakış açısıyla koruyucu ve tedavi edici sağlık hizmetlerinin geliştirilmesi, kanıta dayalı politikalarla mali sürdürülebilirliğin sağlanmasına yönelik politika ve stratejiler geliştirilecektir.” → Sağlık hizmet alanlarında her tür şiddeti önlemek üzere kişilerarası anlaşmazlıkları sorun doğmadan önleyecek yaşanabilecek olası sosyal çatışma ve risklere müdahale etme potansiyeli oluşturacak hizmet modelleri niteliğindeki projeler desteklenecektir. → STK-Üniversiteler ve Bakanlıklar iş birliğinde, akredite sosyal arabuluculuk model uygulamalarını hayata geçirecek projeler desteklenecektir.

İşgücü Piyasası:	“Toplumsal tüm kesimlerine insana yaraşır iş fırsatlarının sunulmasına, başta kadın ve gençler olmak üzere özel politika gerektiren grupların istihdamının artırılmasına ve işgücü piyasasında dijitalleşme ve yeşil dönüşüm başta olmak üzere yaşanacak olan değişim sürecine uyuma katkı sağlayacak politika önerileri geliştirilecektir.” → İş hayatında ve iş yerlerinde ortaya çıkan kişilerarası uyumsuzluk ve anlaşmazlıkları dostane yollarla müzakere/arabuluculuk yöntemleri ile çözüme kavuşturacak hizmet modellerini içeren STK üniversite iş birlikli müzakere / arabulucu aktörler yetiştirmeye yönelik projeler desteklenecektir. → Kadınların sosyal hayatın tüm kesimlerinde iş hayatının doğal bir parçası olması gerekliliği kültürünü güçlendirici sosyal projeler en güçlü şekilde desteklenecektir. → Kadınların iş hayatında yönetici konumunda daha fazla yer almalarını sağlayacak sosyal anlayışları önceleyen politikalar hayata geçirilecektir. → Toplumsal her kesiminde ve tüm kurumlarda aynı zamanda “anne” olmaları özelliğinin sosyal hayata olumlu yansımaları bakımından, kadınların sosyal arabuluculuk eğitimlerinden öncelikle yararlanmaları sağlanacaktır.
Aile, Nüfus ve Demografik Dönüşüm:	“Nüfustaki ve ailedeki dönüşüm, ailenin ihtiyaçları, aileye yönelik sunulan hizmetlerin kalitesi ve çeşitliliği gibi konuları ele alarak kapsayıcı, uygulanabilir ve etkili politikalar üretmeye katkı sağlanacaktır.” → Ailenin huzurunun ve mutluluğunun toplumsal huzur ve mutluluğunun temeli olduğuna vurgu yapan ve aile içi şiddetle mücadeleyi etkili müzakere becerileri ve “sosyal arabuluculuk” yöntemleri ile azaltmayı hedefleyen sivil toplum-üniversite iş birlikli projelere destek verilecektir. → Aile temelli sorunların, anlaşmazlıkların, çatışmaya/şiddete ve fevri boşanmalara dönüşmeden düzeltilmesini sağlayacak aile temelli sosyal arabuluculuk uygulamalarını hayata geçirecek projeler desteklenecektir.
Kadının Kalkınmadaki Rolü:	“Kadınların toplumsal hayatın tüm alanlarında hak, fırsat ve imkânlardan eşit biçimde yararlanmaları ve güçlenmeleri için politika ve çözüm önerileri belirlenerek kadınların kalkınmada aktif rol almaları sağlanacaktır.” → Kadının toplumdaki konum ve durumunu iyileştiren ve güçlendiren sivil toplum projelerine destek verilecektir. → Aile içi ve çevresi ilişkisi ve iletişimde kadını güçlü kılacak, iletişim, sosyal arabuluculuk becerilerini geliştirici eğitimleri içeren sosyal projeler desteklenecektir.
Gençlik:	“Ülke kalkınmasında önemli yeri olan gençlerin yaş, cinsiyet, ekonomik durum, aile durumu, eğitim seviyesi, yaşadıkları yer vb. ekonomik, sosyal, siyasal farklılıklarını dikkate alarak mevcut sorunlarının tespit edilmesi, bunlara yönelik çözüm ve potansiyellerini gerçekleştirmelerine fırsat verecek politika önerilerinin geliştirilmesi planlanmaktadır.” → Gençlerle ilgili görev yürüten farklı branşlardaki antrenör, idareci, teknik direktör, menajer ve sporcuların sosyal arabuluculuk, insan hakları ve şiddet önleme sertifika programlarına tabi olması için gerekli mevzuat düzenlemeleri yapılacaktır; bu bağlamdaki faaliyetler desteklenecektir. → Sosyal hayatın her kesiminde STK-Üniversiteler iş birliği ile akredite gençlik/kampüs arabuluculuğu eğitimlerini hayata geçirici çalışmaların desteklenmesi sağlanacaktır. → Gençler arasında şiddetin daha ortaya çıkmadan aile, okul ve diğer sosyal ortamlarda önlenmesine ve gençlerin her tür şiddet bağlamında yaşayabilecekleri travmalara karşı önleyici-koruyucu-onarıcı hizmet modellerini hayata geçirerek şekilde şiddetle sivil mücadele ağı kurmak; bu bağlamda gençlere ve gençlerle ilgili görevi bulunan yetişkinlere yönelik, “Sosyal Arabuluculuk”, “Şiddet Önleme Formatörlüğü” sertifikalı eğitimlerden yararlanma imkânı sunan projeler desteklenecektir. → Gençlik Merkezleri personelinin insani haklar, sosyal arabuluculuk, şiddet önleme formatörlüğü ve insan hakları danışmanlığı temalı akredite sertifika programlarına katılımları sağlanacaktır.

Çocuk:	“Çocuklar arasında fırsat eşitliğini gerçekleştirmeye, çocukların iyilik halini geliştirmeye, eğitim, sağlık, gelişim ve katılım haklarından yararlanabilmelerini temin etmeye ve potansiyellerini geliştirmelerine olanak sağlamaya yönelik sürdürülebilir politika önerileri geliştirilecektir.” → Çocuk gelişimini ve çocuk yaşta ortaya çıkabilecek sosyal ve psikolojik riskler ile mücadele eden sivil toplum projelerine destek verilecektir. → Bölge/il düzeyinde 5 yıllık periyotlarla çocuk odaklı sosyal risk haritalarını hazırlamaya dönük hizmet modellerinin hayata geçirilmesi sağlanacaktır. → Çocukların iyilik hali, ruh sağlıkları açısından 18 yaş altı gruplarda her tür spor branşlarında antrenörlük yapanların “sosyal arabuluculuk”, “şiddet önleme formatörlüğü” gibi insan hakları eksenli sertifika programlarına katılımı zorunlu hale getirilecektir.
Göç:	“Düzenli ve düzensiz göç, uluslararası ve geçici koruma, uyum, gönüllü geri dönüş ve yurtdışında yaşayan Türk vatandaşlarımızın ülkemizle bağlarının güçlendirilmesine ilişkin politikaların oluşturulmasına katkı sağlanacaktır.” → Düzenli ve düzensiz dış göç ve kentsel yaşamda ortaya çıkarabileceği sosyal risklere karşı şiddet ve suç önleme hedefli projelere destek verilecektir. → Göç yoluyla karmaşık hale gelen kentsel yerleşim alanlarında sosyal grupları birbirine yaklaştıracak/kaynaştıracak özellikte olmak üzere “kentsel/yerel arabuluculuk” modelini hayata geçirecek STK üniversite iş birlikli projelerin etkin desteklenmesi sağlanacaktır.
Aktif Yaşlanma:	“Yaşlı bireylerin yaşam kalitesini artırmak için yaşlanma olgusu demografik, fiziksel, sosyal ve psikolojik yönleriyle değerlendirilerek, geleceğe yönelik yaşlanma politika ve çözüm önerileri ortaya konacaktır.” → Yaşlılık dönemine özgü sosyal ve psikolojik riskler ile mücadele eden sivil toplum ve kamu ortaklığındaki projelere destek verilecektir. → Sağlıklı yaşlanma felsefelerinin kişilere kazandırılması, sağlıklı yaşlanmayı kolaylaştıracak bilim, sanat, spor ve rehabilite alanlarının kurulması projelerinin desteklenmesi sağlanacaktır. → Kamu kuruluşlarından emekli olanların sağlıklı yaşlanma ve boş zamanlarını verimli kullanma adına, müzakere ve arabuluculuk gerektiren sosyal hizmet alanlarında yararlanılmasını önceleyen projelerin desteklenmesi sağlanacaktır.
Kalkınma Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşları:	“İnsani kalkınmanın başat unsurlarından biri olan sivil toplumun, sorunlarının çözümüne ve güçlendirilmesine yönelik olarak politika önerileri geliştirilecektir.” → Sivil toplumun sosyal ekonomik ve kültürel hayatın temel yapı taşı ve katalizörü olduğundan hareketle sivil ve katılımcı demokratik toplum inşasına destek verme hedefini güden projeler desteklenecektir. → Türkiye’de STK’ların AB ülkeleri düzeyinde aktif ve etkili iş görebilmelerini sağlayacak tedbirler alınacak; STK’ların amaç ve faaliyet niteliklerine göre ürettikleri projelerin desteklenmeleri sağlanacaktır. → İç barışı güçlendirici, kamu-özel kişiler ve farklı sosyal gruplar arası sosyal uyumu ve iş birliğini kolaylaştırıcı müzakere ve arabuluculuk kültürünü hayata geçirecek sosyal projeler öncelikle desteklenecektir. → Demokrasi kültürünün güçlendirilmesi, sosyal risk araştırmaları ve şiddet araştırma/önleme proje becerisi yönünden yeterli kapasiteye sahip STK’lar akredite edilmeli ve desteklenecektir.
Kentsel Yaşam Kalitesi:	“Ülkemizde yaşam kalitesi yüksek ve değer üreten şehirler oluşturulması amacıyla, mekânsal planlama sisteminin etkinleştirilmesi, sürdürülebilir, yeşil ve dayanıklı şehirlerin inşası ve kentsel hizmetlerin geliştirilmesi yönünde politika önerileri geliştirilecektir.” → Kentsel yaşam kalitesinin tüm kentsel süreçlerin katılımlı, diyalog arayan ve tarafların beceri ve yapabilirliklerini değerlendiren bir ruhla ele alan projeler desteklenecektir. → Kentsel arabuluculuk projeleri, gittikçe karmaşılaşan sosyal hayatın her kesiminde bir sorun çözümü aracı olarak hayata geçirilecektir.

Yerel Yönetimler:	“Yerel yönetimlerin daha etkin, hızlı ve nitelikli hizmet sunabilen, katılımcı, şeffaf, çevreye duyarlı ve mali sürdürülebilirliğini sağlamış bir yapıya kavuşturulabilmesi amacıyla yaşanan sorunların tespiti ve bu sorunlarla ilgili politika önerileri geliştirilecektir.” → Yerel yönetimlerin kentsel hizmet sunumunda ihtiyaç duyabileceği halk katılımı, diyalog ve müzakere ortamlarını destekleyen, sosyal riskleri azaltma hedefli sivil toplum, kamu kurumu ve özel sektör ortaklığında projeler desteklenecektir. → Yerel yönetim adına hizmet sunan görevlilerin halkla ilişkilerini güçlendirecek ortaya çıkabilecek anlaşmazlık ve uyuşmazlıkları kısa sürede dostane yollarla çözmeyi hedefleyen sosyal arabuluculuk modelleri hayata geçirilecektir. → Yerel yönetim, STK ve Üniversite iş birlikli sosyal arabuluculuk ve şiddet önleme danışmanlığı merkezleri kurulacaktır.
Kamuda İnsan Kaynakları	“Kamuda çalışanların topluma daha kaliteli ve etkin hizmet sunmaları, insan hakları ve insan ilişkisi becerileri konularında bilgili/donanımlı olmaları, toplumda değişen sosyal yapıya ve ihtiyaçlara uyum yeteneği yüksek verimli iş performansına sahip kişiler olmaları esastır.” → Kamu çalışanları mesleki yeterliliklerini geliştirici hizmet içi eğitimler dışında ayrıca etik bilincin ve uzlaşma kültürünün güçlendirilmesine yönelik olarak; önleyici rehberlik, koruyucu hukuk, insan hakları temalarında/konularında sistematik olarak uzaktan eğitim, yüzyüze eğitim ve karma eğitim yöntemleriyle akredite sertifika programlarından geçirilecektir. → Tüm toplum kesimlerinde insan hakları ve şiddetle sivil mücadele bilincinin güçlendirilmesi, kamusal alanlarda güçlü barış kültürünün tesis edilmesi ve hizmet veriminin artırılması için “bütün kamu çalışanlarının akredite sosyal arabuluculuk sertifika programlarına katılımı” sağlanacaktır.

Kaleme aldığımız bu çalıştay raporu, Vakıf Bilim kurulu tarafından, çalıştay katılımcısı ve HEGEM Projelerinde görevli bilim insanlarınca çalıştay sonuç ve önerileri raporu haline getirilmiş; 12. Kalkınma Planı hazırlıklarının yürütüldüğü Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığına Vakıf Yönetim Kurulu heyeti tarafından resmi yazı ile bizzat teslim edilmiştir.

Şiddet sadece ülkemizin değil tüm dünyanın en büyük ve zor problemlerden biridir. Bu nedenle, şiddeti daha ortaya çıkmadan önleme, uyuşmazlıkları/anlaşmazlıkları çatışmaya dönüşmeden dostane yollarla halletme noktasında **“yeminli sosyal arabuluculuk” ve tema olarak “aile temelli arabuluculuk”, “iş hayatında sosyal arabuluculuk”, “kampus/gençlik arabuluculuğu” ve “kentsel/yerel arabuluculuk” modellerinin, sosyal politikaya dönüşmesi hayati derecede önemli ve önceliklidir.** Bu dönüşme dinamizmini, STK-Kamu-Özel Sektör iş birliği ile olmalı, faaliyetler toplumsal bir seferberlik anlayışı ile yürütülmelidir.

“İnsani Haklar Bağlamında, Sosyal Arabuluculuk ve Şiddet Önleme Formatörlüğü Sertifika Programları Pilot Çalışmalarının Değerlendirilmesi ve Cumhurbaşkanlığı 12. Kalkınma Planı İçin Öneriler Geliştirilmesi” başlıklı 2023 Ankara Çalıştay sonuçlarına bağlı olarak hazırlanan tespit ve önerilerimizin, Ülkemizin siyasi, iktisadi, kültürel, eğitsel, toplumsal hedeflerine katkı vermesi dileklerimizle makamlarınızın bilgi ve değerlendirmelerine sunarız.

Ankara 07.08.2023

“ÇALIŞTAY Sonuç ve Öneriler Raporu” HEGEM Vakfı Bilim Üst Kurulu tarafından, katılımcı kurum/kuruluş temsilcilerinin görüşleri analiz edilerek hazırlanmıştır.
